

Małgorzata Nowak

Wydział Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
Jana Pawła II

Psalterz poznański. Prolegomena lingwistyczne

Wierzmy, że „wraz z Psalterzem chrześcijańska wspólnota traci niezrównany skarb, a odzyskawszy go, zostanie napelniona nieprawdopodobną mocą” (Dietrich Bonhoeffer). Wierzmy, że psalmy są najdoskonalszą szkołą modlitwy. Przypominają nowotestamentową Modlitwę Pańską, ponieważ podobnie jak ona są Bożą odpowiedzią na prośbę „naucz nas modlić się”.

[O psalterzu, Ppoz: 1]

Psalterz poznański, z którego wstępu pochodzi powyższe przytoczenie, z podtytułem *Wybór psalmów do wspólnego śpiewania w domu i w kościele* ukazał się w Poznaniu 25 marca 2017 roku. Genologicznie publikację, obejmującą zarówno teksty, jak i nuty psalmicznych utworów, określić należy jako śpiewnik lub, wykorzystując słownictwo dawne, kancjonał.

Stopka redakcyjna umieszczona na drugiej stronie okładki przynosi dalsze informacje na temat źródła – podtytuł zbioru uzupełnia fraza: „na melodie z Psalterza Genewskiego (wydanie z 1563 r.)”. Znajdujemy tu również dane na temat: twórcy opracowania muzycznego (Agata Polaszek), autorów tekstów (Bogumił Jarmulak, Tomasz Kruczek, Antoni Mielczyński, Agata Polaszek, Andrzej Polaszek), korektorów i konsultantów (Katarzyna Biegluk, Bogumił Jarmulak, Joanna Taylor) W standardowe dane metryczkowe wkomponowano także dwie wypowiedzi o odmiennym charakterze: pierwszą – informacyjną, wpisującą się w tradycję wydawnictw rocznicowych: „Wydano w Roku Jubileuszowym 500-lecia Reformacji”, oraz drugą – ideową (deklaratywną): „Soli Deo Gloria!”.

Pierwsza skłania w analizie językowo-stylistycznego kształtu tekstu – co jest celem tego artykułu – także do poszukiwania, w ponadwyznaniowym przeciwieństwie *Psalterzu*, śladów konfesyjności. Uwagi te poprzedzę informacjami na temat środowiska twórców *Psalterza poznańskiego*.

1. Środowisko twórców

Przesłanek do rozpatrywania *Psalterza poznańskiego* w kontekście protestanckim dostarcza przede wszystkim notka z trzeciej strony okładki *Psalterza*, stanowiąca omówienie projektu *Cithara Sanctorum* oraz – pośrednio – informująca o środowisku twórców *Psalterza*:

Opowiadamy Dobrą Nowinę o Chrystusie słowami zapomnianych pieśni. Cithara Sanctorum to jedyny w swoim rodzaju projekt ewangelizacyjny. Sięgamy po utwory średniowieczne i reformacyjne. W naszym repertuarze sąsiadują ze sobą psalmy genewskie, pieśni łacińskie, husyckie i luterańskie. Łączy je to, że są piękne, pełne ewangelicznej treści i ... niemal zapomniane. Cithara Sanctorum wydobywa je ze starych kancjonałów, ożywia i proponuje własne, niekiedy zaskakujące interpretacje. Nazwę „Cithara Sanctorum” zaczerpnęliśmy z ewangelickiego kancjonału autorstwa ks. Jerzego Trzanowskiego, zwanego niekiedy „słowiańskim Lutrem”¹. [*Cithara Sanctorum*, Ppoz: 3. strona okładki]

Wprost przedstawia się środowisko słowami: „Zespół Cithara Sanctorum tworzą skauci i instruktorzy Szczepu nr 16 Poznań Royal Rangers Polska” [Ppoz: 3. strona okładki].

Czwarta strona okładki *Psalterza poznańskiego* zawiera dane kontaktowe do dystrybutora śpiewnika oraz adresy elektroniczne psalterzowego profilu Facebook i analogicznej witryny WWW. Witrynę tę ze względu na jej prezentacyjną funkcję traktować można jako swoisty paratekst² *Psalterza poznańskiego*.

Podsumowując wstępny ogląd, stwierdzić trzeba, że twórcy *Psalterza poznańskiego* eksplicytnie nie eksponują swojej konfesyjności, choć też jej nie ukrywają. Dla porządku dodajmy, że *Psalterz* powstał w Ewangelicznym Zborze Reformowanym w Poznaniu. Sam zbor zaś zrodził się w roku 1997, a w maju 2004 roku „wszedł w przymierze z Ewangelicznym Kościołem Refor-

1 Uzupełnijmy, że zespół występuje w historycznych strojach i sięga po repliki dawnych instrumentów, takich jak: lira korbowa, lutnia renesansowa czy rebec.

2 W tekstologii pojęcie to wykorzystuje się na „oznaczenie tekstów okalających tekst główny, pełniących względem niego funkcję prezentacyjną” [MSTT: 120].

mowanym we Wrocławiu, ustanawiając tym samym Konfederację Kościołów Reformowanych w Polsce” [<http://reformowanypoznan.org/>]³.

2. Kształt językowo-stylistyczny

Przybliżony tu *Psałterz* stanowi zbiór 50 wybranych psalmów. Trudno wychwycić w nim porządek naddany (porządek linearny, hebrajski podział na księgi, typ psalmów), materiał nie jest delimitowany wewnętrznie. Twórcy zbioru deklarują:

[...] we współczesnym języku polskim brakuje kompletnego, opracowanego muzycznie zbioru zawierającego wszystkie 150 psalmów. Dlatego postanowiliśmy go stworzyć. Naszym celem jest wydanie całego Psałterza w formie śpiewnika z nutami i akordami. [*O psalterzu*, Ppoz: 1]

Jak przedstawiają się pierwociny tego zamierzenia? W publikacji wydanej przede wszystkim na podstawie kryterium użytkowego (kołonotatnik) zachowana jest edytorska konsekwencja – strony parzyste śpiewnika zawierają (na lewym marginesie) nazwę psalmu (np. *Psalm 99*) z – zakłócającym komunikację – dodatkiem „**wg** [wyróż. – M.N.] Psałterza Poznańskiego” i jego metryczkę (dla Psalmu 99: „melodia: Psałterz Genewski / wydanie z roku 1563 / skala hypojońska // tekst Antoni Mielczyński / oprac. muz. Agata Polaszek”)⁴. Tekst główny stanowi muzyczne opracowanie psalmu. Strony nieparzyste śpiewnika wypełnia tekst psalmiczny, zblokowany w numerowane strofy o różnej objętości. Pierwszej towarzyszą skróty akordów. W spisie treści [Ppoz: 102–104] funkcję podtytułów poszczególnych psalmów pełnią ich incipity, np.:

Psalm 1. Jak szczęśliwy jest człowiek,
 Psalm 8. O tak! O tak! Twe imię jest wspaniałe!
 Psalm 22. Czemu, Boże mój, opuściłeś mnie?
 Psalm 23. Pan mój pasterzem, nie brak mi niczego
 Psalm 24. Pańska ziemia jest
 Psalm 42. Tak jak łania pragnie wody

3 Strona główna witryny zawiera linki do strony *Psałterza* i profilu grupy *Cithara Sanctorum* na Facebooku.

4 Metryczka może być wzbogacona wyróżnioną graficznie (bold) dodatkową „genetyczną” informacją, np.: dla psalmu 42: „melodia: Psałterz Genewski / wydanie z roku 1563 / skala jońska // tekst: Tomasz Kruczek / oprac. muz. Agata Polaszek // **Pieśń pouczająca synów Koracha**” [Ppoz: 62].

Psalm 127. Jeśli nie wzniesie domu Pan
Psalm 144. Wywyższony mój Pan, opoka moja

Próby tekstu przedstawiają się następująco:

Psalm 1 (tekst: Tomasz Kruczek i Andrzej Polaszek)

Jak szczęśliwy jest człowiek wtedy, gdy
Grzeszników ścieżki omijając i
Od złych, bezbożnych, rady nie przyjmując,
I wśród szyderców miejsca nie zajmując,
Rozważa prawo Boże w noc i w dzień,
Jego Słowem zawsze radując się

Tak jak drzewo, co owocuje wciąż
W swój czas właściwy, takim będzie on.
Jak drzewo, które przy strumieniu wzrasta,
Zielonym liściem całe w czas porasta:
Nie więdną liście. Prawdą jest to, że
Co uczyni, wszystko powiedzie się.

A tych w życiu swym, co występni są,
Jak plewy wiatr rozwiewa mocą swą.
Występny w sądu czas się nie ostoï,
Wśród prawych grzeszni miejsc nie znajdą swoich,
Bóg drogę sprawiedliwych ochrania,
Wiedzie grzesznych donikąd droga zła. [Ppoz: 3]

Psalm 23 (tekst: Tomasz Kruczek, Agata Polaszek, Andrzej Polaszek)

Pan mym pasterzem, nie brak mi niczego,
Leżę pośród traw, gdzie pastwiska Jego.
Pan mnie poprowadzi do spokojnych wód,
Gdzie odpocząć bym mógł; wzmacnia duszę mą Bóg,
On mnie prowadzi ścieżkami prostymi,
Przez wzgląd na swoje imię wiedzie nimi.

I choćbym kroczył przez ciemną dolinę,
Tam gdzie śmierci cień, to wiem, że nie zginę.

Pośród ciemności zła nie złękę się,
 Bać nie będę się, gdy jesteś obok mnie Ty.
 Kij Twój pasterski oraz laska Twoja
 To dla mnie pomoc i pociecha moja.

Ty sprawiasz, że wśród przeciwników moich
 Pełen dla mnie stół zastawiony stoi.
 Olejkiem swym namaszczasz moją skroń,
 Ty napełniasz mi sam kielich wina jak dzban
 Dobroć i łaska pójdą, gdzie ma droga.
 Na wieki mieszkać będę w domu Boga. [Ppoz: 43]

Jak pokazały przykłady, w *Psałterzu poznańskim* psalmy delimituje strofa. Znaczącą stroficzną formą podawczą jest sekstyna (16 użyć – 32%), obok której statystycznie często występuje oktawa (12 psalmów – 24%), kolejno zaś: strofa czterowersowa (7 użyć – 14%), pentyna (5 użyć – 10%), strofa dwunasto- i pięciowersowa (po 4 użycia – 8%) oraz dziesięcio- i siedmiowersowa (po 3 użycia – 6%). Granicę wersu jako powtarzalnej wierszowej jednostki cechują: a) klauzula żeńska z akcentem paroksytonicznym, rzadziej rejestrujemy klauzulę męską z akcentem oksytonicznym, b) dział intonacyjno-składniowy, c) układ graficzny tekstu, d) częściowo rymy (zarówno klauzula żeńska, jak i męska nie przekłada się na rym dokładny).

Wobec braku paratekstowych informacji na temat przekładu założono, że *Psałterz poznański* jest poetycką parafrazą biblijnej księgi, a nie tłumaczeniem właściwym. A skoro wedle autorskiego zamysłu *Psałterz poznański* to „wybór psalmów wspólnego śpiewania w domu i w Kościele”, przyjęto hipotezę, iż wydobyć muzyczności tekstu, jego praktyczne ufunekcjonalnienie, było główną dominantą dla osób go modyfikujących⁵. Paraleli dostarczają tu chociażby *Psalmy* Marka Skwarnickiego i o. Placyda Galińskiego [Ps-K]⁶.

5 Wobec stwierżeń Andrzeja Polaszka zawartych w wywiadzie na temat *Psałterza poznańskiego* udzielonym Instytutowi Tolle Lege 6 grudnia 2017 roku obie hipotezy przyjęto słusznie. Por.: „Do opracowanego muzycznie psalmu piszemy współczesny polski tekst, który jest parafrazą, tak bliską oryginalnemu tekstowi, jak tylko pozwala na to struktura melodii, do której musimy się dostosować” [<http://instytuttollelege.org/psalterz-poznanski-wywiad-z-andrzejem-polaszkiem/>]. Zależność między słowną i muzyczną stroną *Psałterza poznańskiego* oraz prymatem melodii nad słowem wymaga odrębnych badań.

6 We wstępie do Ps-K Skwarnicki wyznawał, iż przyświecała mu idea, by jego przekład „w [...] większym stopniu od przekładów dotychczasowych był przydatny w śpiewie i recytacji oraz posiadał walory poetyckie przy zachowaniu wierności filologicznej i teologicznej względem oryginału” [*Od tłumaczy*, Ps-K: 7]. Użytkowe (liturgiczne) przeznaczenie Ps-K –

Przeznaczenie *Psalterza poznańskiego* w oczywisty sposób wymusiło regularne zrytmizowanie tekstu. Muzyczność wzmacniają też rymy. O ile metrum autorzy zachowują konsekwentnie, o tyle w rymach brakuje precyzji. Metrum jest zróżnicowane, obok właściwego polskiej poezji epickiej 11-zgłoskowca, często łączonego z 10-zgłoskowcem:

Wyrzekł swe słowo Pan do Pana mego:
Zasiądź na tronie po prawicy mej,
Do czasu, kiedy wszystkich wrogów Twoich
Uczynię podnóżkiem pod stopy Twe [Ps 110, Ppoz: 87]

Wywyższony mój Pan, opoka moja,
Ręce me wzmacnia, bym nie uległ w bojach.
Ćwiczy me palce, gdy nadciąga wróg,
Warownią moją i opoką Bóg.
On tarczą moją, moim wybawieniem,
Osłoną moją, w boju wspomóżeniem.
Ten, komu ufam w boju to mój Bóg,
Poddane ludy, pokonany wróg [Ps 144, Ppoz: 97]

rejestrujemy np. – skutkujące szybkim tempem – łączone metrum 6- i 7-zgłoskowe:

Jak liczni, Panie, są
Ci, którzy ze mnie drwią.
Naprzeciw wielu staje
Panie, jak w życiu mym
Wielu swym słowem złym
Przeciwko mnie nastaje.
Jak wielu trapi mnie
Takich, co mówią, że
Bóg mnie nie uratuje,
Że nie ma dla mnie w Nim
Zbawienia w Bogu mym,
Że Pan się nie zlituje [Ps 3, Ppoz:7]

jak *ex post* stwierdził – „wymagało w wielu wypadkach rezygnowania z poetyckich swobód w traktowaniu języka na rzecz wierności wobec oryginału bądź przystosowania składni i rytmu do wymogów śpiewu i recytacji” [Od tłumaczy, Ps-K: 7].

Niebiosa głoszą w krąg
Chwałę dla Bożych rąk.
Nieboskłon głosi wieść,
Na chwałę Boga cześć.
Wieść niesie dniowi dzień,
Noc nocy wieści śle.
Nie jest to mowa ust,
Nie słyhać głosu tu.
I nie usłyszysz chwały,
choć ziemia pełna jej;
Po krańce ziemi tej
Niosą się pieśni chwały. [Ps 19, Ppoz: 35]

Za charakterystyczną – wymuszoną linią melodyczną – cechą *Psałterza poznańskiego* uznać trzeba metrum składane z różnych miar. Metryczne ograniczenia wymusiły na autorach tekstu charakterystyczne dla parafraz zabiegi – z jednej strony redukcje treści, z drugiej wyrównujące uzupełnienia. Warto w tym kontekście przytoczyć warsztatowe deklaracje Andrzeja Polaszka:

W naszej pracy nad tekstami staramy się trzymać następujących zasad:

- 1) Tekst musi oddawać sens każdego wersetu.
- 2) Większość wersetów zbudowana jest na paralelizmach. Druga część (zwykle druga linijka) jest jakby odpowiedzią na pierwszą część. Jest to związane z responsoryjnym sposobem śpiewania (dialog dwóch chórów). Staramy się to zachować.
- 3) Nie może zginąć z tekstu żadne zdanie (część zdania złożonego) – dla potrzeb struktury tekstu lepiej coś powtórzyć (w ostateczności dodać) niż pominąć.
- 4) Nie może zginąć żadne porównanie, metafora, etc.
- 5) Jeżeli fragment jest cytowany w Nowym Testamencie, wybieramy spośród możliwych znaczeń to, które najlepiej odpowiada kontekstowi Nowego Testamentu.
- 6) Wybierając spośród możliwych znaczeń, pamiętamy o modlitewnym charakterze tekstu i temu nadajemy priorytet. [<http://instytuttollelege.org/psalterz-poznanski-wywiad-z-andrzejem-polaszkiem/>]

Jak już zaznaczono, „muzyczność” psalmów z *Psałterza poznańskiego* w mniejszym stopniu jest kwestią rymu [por. Ps-K]. Obok psalmów z regu-

larnym lub w miarę regularnym udziałem rymów (z reguły stycznych lub okalających), np.:

[1] Głos mój dziś do Boga wznoszę,
Wspomożenia jego **proszę**,
Wołam: Boże ratuj mnie!
W dniu niedoli wzywam Cię.
W mroku ręce swe wyciągam,
Niestrudzenie Cię wyglądam,
W utrapieniu muszę żyć,
Nie pociesza mnie już nic
[...]

[7] Wiodła droga Twa przez **morze**
Szedłeś z nami, Panie **Boże**.
Poprzez wody wiódł Twój szlak,
Lecz Twych stóp nie został znak,
Prowadziłeś nas przez **wody**,
Tak jak pasterz swoje **trzody**.
Ścieżką prostą pośród fal
Bóg swój lud prowadził w dal [Ps 77, Ppoz: 77]

[1] Głupi powiada w swoim sercu, że
Bóg nie istnieje, Boga nie ma **wcale**.
Złem i ohydą żyją w swojej **chwale**,
Nie ma takiego, co żyć z Bogiem chce,
Do grzechu **lgnie**
[...]

[5] Z Syjonu kto zbawienie będzie **niósł**?
Gdy Pan odmieni losy swego **ludu**,
Jakuba dom radości dozna **cudu**,
Lud Izraela w radość będzie **rósł**
I chwałę **niósł** [Ps 53, Ppoz: 69]

w zbiorze (i jest to statystyczna większość) znajdujemy i takie, w których pojawiają się one – w postaci dokładnej lub przybliżonej – przygodnie, por.:

[1] Alleluja! Chwalić Pana
Z całego serca swego **chęć**!
Wśród prawych, pośród **zgromadzenia**,

Wielkie i godne zgłębienia
Przez tych, co Boga miłują,
Dzieła są godne uwielbienia.

[...]

[3] Pan nakarmi bogobojnych,
Pamiętać zawsze będzie On,
Wspomni na wieczne swe przymierze,
Ludowi swemu okaże
Potęgę wszystkich dzieł swoich,
Dziedzictwem pogan ich obdarzy.

[...]

[5] Dał ludowi odkupienie
Przymierze ustanowił swe
Pan pełen grozy i świętości.
Bojaźń początkiem mądrości.
Roztropni, którzy jej strzegą,
A chwała Jego do wieczności [Ps 111, Ppoz: 89]

lub nie występują wcale:

[1] Wyrzekł swe słowo Pan do Pana mego:
Zasiądź na tronie, po prawicy mej,
Do czasu, kiedy wszystkich wrogów Twoich
Uczynię podnóżkiem pod stopy Twe

[...]

[4] Osądzi ludy, stosy trupów wzniesie,
Roztrzaska głowy, aż po ziemi kres.
Pił będzie w drodze wodę ze strumienia.

Dlatego dumnie wzniesie czoło swe. [Ps 110, Ppoz: 87]

Uchybienia w zakresie rytmiki *Psałterza poznańskiego* tłumaczone być mogą przedkładaniem tekstowej wierności nad poetyckość (której wykładnikiem w polskiej tradycji był i dla wielu nadal jest rym). Nie można wykluczyć tu również niedostatków warsztatu.

O ile w zakresie warstwy muzycznej twórcy *Psałterza poznańskiego* świadomie nawiązują do tradycji – linie melodyczne przejęto z *Psałterza genewskiego* (wydanie z 1563 roku), o tyle w jego warstwie językowej nie są eksponowane zarówno wyrazy chronologicznie nacechowane, jak i dawne formy gramatyczne. Prócz bardziej lub mniej oczywistych w kontekście historyzmów

(*przybytek, danina, hufiec*) najwyrazistszymi przykładami form dawnych są: *ostać się*, *szczęścić*, *trapić*, opatrzone w PSWP odpowiednio kwalifikatorami: *ostać się* – *przestarzały*, *książkowy* (‘przetrwać coś, stawić czemuś czoła’ [PSWP, t. 27: 50] – „Złoczyńcy też się **nie ostoją**. / Kłamców wygubisz [...]” [Ps 5]); *szczęścić* – *przestarzały* (‘darzyć kogoś szczęściem, pomyślnością, błogosławić, uszczęśliwiać’ [PSWP, t. 41: 268] – „Niech Ci z Syjonu **szczęści** Pan, / Co niebo, ziemię stworzył sam” [Ps 134]); *trapić* – *dawny* (‘nie dawać komuś spokoju, prześladować go i gnębić’ [PSWP, t. 43: 151] – „Jak wielu **trapi** mnie / Takich co mówią, że / Bóg mnie nie uratuje” [Ps 3]). Dyskusyjny może być czasownik *pląsać* o kwalifikatorze *przestarzały*, dziś *zartobliwy* (‘radośnie podrygiwać lub tańczyć’ [PSWP, t. 29: 47] – „I sam Liban **pląsa** tu” [Ps 29]).

Słownictwo wykorzystane przez twórców *Psalterza poznańskiego* jako tworzywo psalmów w skali globalnej klasyfikować trzeba jako staranne, oficjalne, w leksykonach opatrywane kwalifikatorem *książkowe*. Wskażmy dla przykładu takie formy, jak: *smętny*, *strawa*, *ujść* czy *wszak*:

smętny, kwalifikator *książkowy*, ‘pełen smutku, melancholii i zadumy’ [PSWP 39: 248] – Czemu więc mnie odrzuciłeś, / Dręczy wróg, dni moje **smętne**? [Ps 43, Ppoz: 65]

strawa, kwalifikator *książkowy*, ‘to, co się je, spożywa [...]’ [PSWP, t. 40: 331] – **strawa** będzie dana / Ubogim głodnym, więc wychwałą Pana! [Ps 22, Ppoz: 41]

ujść, kwalifikator *książkowy*, ‘uciec przed kimś, przed czymś, oddalić się; także: uniknąć czegoś’ [PSWP, t. 44: 66] – Dokąd **ujdę** przed Duchem Twym? / Przed obliczem Twym, gdzie się skryć [Ps 139, Ppoz: 95]

wszak, kwalifikator *książkowy*, ‘wyraża uzasadnienie poglądu, przypuszczenia’ [PSWP, t. 46: 215] – Ty, Boże, **wszak** się troszczysz o mnie, / Bezpieczny z Tobą jest mój dom. [Ps 4, Ppoz: 9]

Leksykę książkową wspierają formy podniosłe:

służebnica, kwalifikator *książkowy*, *podniosły*, ‘kobieta, która z pokorą oddała się pod panowanie Boga’ [PSWP, t. 39: 230] – Udziel siły wielkiej swej / Dziecku **służebnicy** Twej [Ps 86, Ppoz: 79]

szata, kwalifikator *uroczysty*, *podniosły*, ‘odpowiednio przygotowana materia, którą człowiek okrywa swoje ciało [...]’ [PSWP, t. 41: 237] – W taniec płacz zamieniłeś mój / W **szatę** weselną zgrzebny strój [Ps 30, Ppoz: 55].

Funkcjonalnie równoważne im będą formy gramatyczne rzadko występujące, takie jak: *placze* – B. Im. rzeczownika *placz*: „Ojcze, Tyś łaskawy Bóg / Słyszysz **placze** swoich sług” [Ps 86, Ppoz: 79]. Rzadkie – stąd pytanie, czy nie celowe lub przypadkowe – są w *Psałterzu* sygnały językowego współczesnienia. Dysonującą w Psalmie 2 frazę *dziś Cię urodziłem*:

Ogłaszam to, co postanowił Pan.
 Powiedział do mnie: Jesteś moim Synem.
 Żądaj narodów, a ja Ci je dam,
 Synem mi jesteś, **dziś Cię urodziłem**.
 Weźmiesz w dziedzictwo, weźmiesz w posiadanie
 Narody wszystkie, to królestwo twe.
 Różgą żelazną znacz swe panowanie,
 Krusz ich, jak garniarz kruszy garnki złe [Ppoz: 5]

tłumaczą potrzeby metrum – tradycyjne *zrodziłem* zakłócałoby rytm. Przytoczmy jeszcze inne przykłady współczesnień (lub odejść od tradycji): „Wróg jest zniszczony już na wieki, / A jego miasto **gruz i śmieci**” [Ps 9, Ppoz: 19]; „Ludzie wpatrzeni w **puste życie**, / Wy co ułudą się sycicie” [Ps 4, Ppoz: 9]; „Wrogom nie pozwoliłeś złym / Śmiać **się i cieszyć kosztem mym**” [Ps 30, Ppoz: 55].

Generalizując, pokusić się można o tezę, iż *Psałterz poznański* nie jest leksykalnie i stylistycznie biblijnie (psałterzowo) wyrazisty. Wyrazistości tej przydać by mogły stałe psalmiczne jednostki wyrazowe, stanowiące jak wszystkie biblizmy widoczną cechę tradycyjnej polszczyzny biblijnej. Dostępny materiał pozwala jedynie na ogląd dwóch biblizmów: *ptactwa niebieskiego* w Psalmie 8 [Ps 8,9] i *umywać ręce* w Psalmie 26 [Ps 26,6]. W analizowanym zbiorze ginie *ptactwo niebieskie* („ptaki i ryby u stóp ludzkich składasz” [Ppoz: 17]), zostaje natomiast w niekanonicznej postaci zwrot *umywać ręce* („od zła obmywam ręce swe” [Ppoz: 47]). Dodać w tym kontekście należy, że leksykalne i gramatyczne warianty biblizmów są cechą przekładów poetyckich, oraz przypomnieć deklarację twórców Ppoz: w tekście „[n]ie może zginąć żadne porównanie, metafora, etc.”. W którą stronę pójdą ostatecznie twórcy omawianego *Psałterza*, trudno w tej chwili powiedzieć.

3. Tradycja przekładowa

Twórcy *Psalterza poznańskiego* – jak już zaznaczyłam – nie wskazują wprost źródeł swojego tekstu, sporo śladów protestanckiej, bardziej lub mniej znanej, tradycji przekładowej (także na języki inne niż polski) zawierają jednak komentarze zawarte na stronach witryny www.psalterz.pl⁷. Przyjęto, iż prócz koniecznego w kontekście paralelnego zestawienia psalmicznych wersetów Ppoz z bibliami: brzeską, gdańską, warszawską i kontrolnie z *Biblią Tysiąclecia* obiecująca może być konfrontacja Ppoz z „literackim przekładem” psalmów dokonanym przez Piotra Zarembę z Ewangelicznego Instytutu Biblijnego⁸.

7 Dla przykładu przytoczmy dwa: pierwszy, stanowiący omówienie psalmu 1, przypominający osobę i dzieło Jakuba Lubelczyka, drugi – Wojciecha Bobowskiego:

1) „Psalm 1: Brama do Psalterza

Prorok święty, a ten zacny Król zaczynając pisma a prorocstwa swoje o Krystusie Panu Zbawicielu naszym, naprzd poczyną w tym pierwszym psalmie swoim od błogosławieństwa człowieka wiernego, kładąc różnicę między wiernym, a niewiernym. A dawa nam znać, iż jedno ten jeden sam był błogosławiony Pan a Zbawicie nasz, który się za żadną radą, za żadną drogą, za żadną stolicą złośliwych ludzi nie udawał.

Tak pisał we wstępie do Psalmu 1. Jakub Lubelczyk. Nie słyszeliście o Jakubie Lubelczyku? Mało kto, oprócz wąskiego grona muzykologów i historyków literatury wie kóż taki. A szkoda. Jakub Lubelczyk był kalwińskim pastorem, sekretarzem Mikołaja Reja, członkiem zespołu tłumaczy Biblii Brzeskiej. Jako pierwszy opracował i w roku 1558 wydał wierszowany Psalterz w języku polskim z melodiami, do wspólnego śpiewania. Uczynił to 21 lat przed ukazaniem się Psalmów Kochanowskiego. W swoim Psalterzu Lubelczyk obok psalmów umieścił szereg pieśni Starego i Nowego Testamentu. Każdy opatrzył wstępem i krótkimi komentarzami na marginesach. Dodał kilka własnych pieśni. Stworzył dzieło wybitne, które niestety, wraz z większością dorobku polskiej reformacji poszło w zapomnienie” [<http://psalterz.pl/wp/>].

2) „[...] Wojciech Bobowski. Żył w XVII wieku. Był polskim ewangelikiem. Uprowadzony do tureckiej niewoli przeszedł na islam przyjmując imię Ali Ufki. Jako poliglota i człowiek wszechstronnie utalentowany zrobił zawrotną karierę w tureckiej dyplomacji. Nie jestem pewien, czy jego konwersja na islam była szczerą. Jak bowiem wytłumaczyć fakt, że już jako muzułmanin przetłumaczył na język turecki Nowy Testament, katechizm anglikański, fragmenty modlitewnika powszechnego i dzieła Komeńskiego?

Bobowski przeszedł do historii przede wszystkim jako muzyk i autor pierwszego zapisu nutowego muzyki tureckiej. Jednak najciekawszym, przynajmniej z mojej perspektywy, dziełem Bobowskiego był przekład czternastu psalmów na język turecki. Bobowski nie tylko przetłumaczył i zrytmizował teksty. Zaadaptował również pochodzące z psalterza genewskiego melodie do używanych w Turcji skal” [notka z 30 kwietnia 2014, <http://psalterz.pl/wp/>].

8 Psalmy po raz pierwszy ukazały się współ z Nowym Testamentem w roku 2012 (*Nowy Testament i Psalmi*, Poznań: Ewangeliczny Instytut Biblijny, Liga Biblijna w Polsce). W wersji poprawionej, z której korzystam, stanowią część całej Biblii wydanej w 2017 (BEIB) – korekta objęła m.in. formę literacką, według deklaracji tłumacza „tekst popra-

Na prawie analogii przywołać można w tym miejscu uwagi Tomasza Lisowskiego z tekstu *Problem leksykalnej relacji filiacyjnej między biblijnymi przekładami renesansowymi. Casus Nowego Testamentu „Biblii” Jakuba Wujka (1599) i Nowego Testamentu „Biblii brzeskiej” (1563)* – leksykalna niejednorodność dostrzegana w biblijnych miejscach paralelnych może wynikać z odmiennej podstawy przekładu, różnych metod translacyjnych oraz indywidualnych wyborów „polskich ekwiwalentów leksemów oryginalnych, przy czym motywy tych wyborów, jak się wydaje, mają charakter filologiczny – tłumacze bowiem poszukują ich zdaniem najbardziej adekwatnego polskiego ekwiwalentu” [Lisowski 2015: 121]. W tym wypadku ekwiwalentu dodatkowo sfunkcjonalizowanego. Wybory tłumaczy – jak dodaje Lisowski – „mogą [...] niekiedy pozostawać w związku z postawą doktrynalną, a w konsekwencji konfesyjną” [Lisowski 2015: 121].

Dla zweryfikowania hipotezy o spodziewanym wpływie protestanckiej tradycji przekładowej na twórców *Psałterza poznańskiego* prześledźmy następujące zestawienie równoległych wersów Psalmu 6 [Ps 6,2–3]

Ppoz

Zlituj się w gniewie, Panie,

Nie karć, miej zmiłowanie.

O, Panie, nie karz mnie.

Słaby tak jestem, Boże,

Przed gniewem Twym się trwożę.

O, Panie, ulecz mnie [Ps 6, Ppoz: 13]

Bbrz

Panie, nie karz mię w gniewie twoim, a nie treść mię w twojej popędliwości.

wiano mając na uwadze precyzję wyrazu myśli oraz rozwój języka polskiego” [*Ważniejsze uwagi o przekładzie*, BEIB: VIII]. Wyjaśniając *literackość*, wydawcy BEIB zaznaczali, że „w procesie tłumaczenia starano się język greckiego, hebrajskiego i aramejskiego oryginału podporządkować wymogom języka polskiego” oraz że „[l]iterackość odnosi się głównie: (1) do realiów życia codziennego; (2) do narracji historycznych i geograficznych (jak na przykład w *Dziejach Apostolskich*); (3) do stosowania zaimków zamiast powtarzania tych samych słów lub do wtrącania imion autorów wypowiedzi tam, gdzie brak tego mógłby zamazywać znaczenie tekstu; (4) do przekładu idiomów (choć kulturowe ich brzmienia zostały podane w przypisach); (5) do związków frazeologicznych” [*Ważniejsze uwagi o przekładzie*, BEIB: X]. Uzupełnijmy, co ważne w kontekście psalmów, że „[n]ie upraszczano słownictwa brzemiennego w znaczenie teologiczne, np. *duch, dusza, grzech, odkupienie, potępienie, przeblaganie, ucisk, zbawienie* itp.” [*Ważniejsze uwagi o przekładzie*, BEIB: X].

Zmiłuj się nade mną Panie, bociem mdły; uzdrów mię Panie, boć się strwożyły kości moje.

Bgd

Panie! w popędliwości twojej nie nacieraj na mię, a w gniewie twoim nie karz mię

Zmiłuj się nade mną, Panie! bomci mdły; uzdrów mię, Panie! boć się strwożyły kości moje.

Bwar

Panie, nie karć mnie w gniewie swoim i w zapalczywości swojej nie karz mnie!

Zmiłuj się nade mną, Panie, bom jest słaby; Uzdrów mnie, Panie, bo strwożyły się kości moje!

BEIB

Panie, nie karć mnie w swoim gniewie. A nie pouczaj w swej porywczosci!

Zmiłuj się nade mną, PANIE, gdyż odeszły mnie siły, Uzdrów, bo do szpiku przenika mnie trwoga.

Trudno w którejś z przytoczonych translacji wprost doszukiwać się źródła adaptacji. Nie dziwi oddziaływanie *Biblii warszawskiej* (por. czasownik *strwożyły się*), współcześnie najpopularniejszego w Polsce protestanckiego przekładu Pisma Świętego. Problematyczna jednak jest już w tym kontekście fraza *nie karć, miej zmiłowanie Panie* [Ppoz], gdyż tu inspiracja mogła pochodzić zarówno z *Biblii warszawskiej*, jaki i z *Biblii Tysiąclecia*⁹:

BT⁵

Nie karć mnie, Panie, w swym gniewie,
i nie karz w swej zapalczywości.

Zmiłuj się nade mną, Panie, bom słaby,
ulecz mnie, Panie, bo drżą kości moje.

Jeśli przyjrzymy się bliżej innym wersetom, por. Ps 53,2; Ps 77,18–19:

Ppoz

Głupi powiada w swoim sercu, że

⁹ Można by też oczywiście pytać, czy *Biblia warszawska* nie pozostaje pod wpływem *Biblii Tysiąclecia*.

Bóg nie istnieje, Boga nie ma wcale
Złem i ohydą żyją w swojej chwale [Ps 53, Ppoz: 69]

Bbrz
Mówi szalony w sercu swoim, iż nie masz Boga, zepsowani są, a dopuszczali się obrzydłych złości, ani jest który by dobrze czynił

Bgd
Głupi rzekł w sercu swem: Nie masz Boga. Popsowali się, i obrzydliwą czynią nieprawość, nie masz, ktoby czynił dobrze

Bwar
Głupi rzekł w sercu swoim: Nie ma Boga. Są znieprawieni, popełniają ohydne czyny; Nie ma nikogo, kto by dobrze czynił

BT⁵
Mówi głupi w swoim sercu, / „Nie ma Boga” / Oni są zepsuci, ohydne rzeczy popełniają / nikt nie czyni dobrze

BEIB
Nierozumny stwierdził w swym sercu: Nie ma Boga! wszyscy ulegli zepsuciu, żyją niegodziwie – Nikt nie dba o dobro!

Ppoz
Boże, wody Cię ujrzały,
Boże wody wnet zadrzały.
Pośród tych wzburzonych fal
Błyskawice tną jak stal.
Pośród deszczu, burzy, grzmotu,
Jakby pośród kół turkotu,
Skały poruszają się,
Ziemia cała trzęsie się [Ps 77, Ppoz: 77]

Bbrz
Wezbrały wody z obłoków, a na powietrzu były gromy i strzały też twoje biegały. Głos gromu twego na okręgu, a błyskało się na po świecie; wzruszyła się i zadrzała ziemia

Bgd

Obłoki wydały powodzi niebios wydały gromy, a strzały twoje tam i sam
biegły. Huczalo grzmienie twoje po obłokach, błyskawice oświecały okrag
ziemi, ziemia się poruszyła i zatrzęsła

Bwar

Obłoki spłynęły wodą, Chmury odezwały się grzmiotem, A pioruny twoje
latały. Rozległ się grzmot twój jak turkot kół, Błyskawice oświeciły świat,
Ziemia zadrzała i zatrzęsła się

BT⁵

Chmury wydały wody / wydały głos chmury / i poleciały Twoje strzały / Głos
Twojego grzmotu wśród terkotu kół / pioruny świat rozjaśniły, / poruszyła się
i zatrzęsła ziemia

BEIB

Spłynęły wodą obłoki, Chmury wydały głos. Tak! Posypały się twoje strzały!
Głos Twojego grzmotu slychać w zawierusze, Błyskawice rozświeciły świat,
Ziemia zatrzęsła się i zadrzała

czy wersetowi 5 z Psalmu 68, uchodzącego za hymn kalwińskiej reformacji:

Ppoz

[1] Wrogów ucieka groźnych lud,
Kiedy powstaje święty Bóg,
Wrogowie uciekają.
Jak dym rozwiewa każdy się,
Jak wosk przy ogniu topią się
Ci, którzy Go nie znają.
A sprawiedliwi cieszą się,
W jego imieniu cieszą się;
Śpiewajcie Bogu pieśni!
Bo Jahwe wielki Bóg się zwie
I na obłokach nieba mknie:
Prostujcie Jego ścieżki! [Ps 68, Ppoz: 73]

Bbrz

Śpiewajcież Bogu, śpiewajcie imieniowi jego; wywyższajcie onego, który
jeździ na obłokach. a rozradujcie się przed onym, którego imię jest Pan

Bgd

Śpiewajcie Bogu, śpiewajcie psalmy imieniowi jemu; gotujcie drogę temu, który jeździ na obłokach, Pan jest imię jego; radujcie się przed obliczem jego

Bwar

Śpiewajcie Bogu, grajcie imieniu jego! Torujcie drogę temu, który pędzi na obłokach – Pan imię jego – radujcie się przed nim!

BT⁵

Śpiewajcie Bogu, grajcie Jego imieniu;
wyrównujcie drogę Temu, co cwałuje na obłokach!
Jahwe mu na imię;
radujcie się przed Jego obliczem!

BEIB

Śpiewajcie Bogu, grajcie Jego imieniu! Torujcie drogę Temu, który mknie na obłokach! Jego imię brzmi JHWH¹⁰ – radujcie się przed Nim!,

dostrzeżemy, że nad przekładową tradycją *stricte* konfesyjną¹¹ górują – jak się wydaje –współczesność (przekłady z XX wieku) i powszechność, dające pierwszeństwo – co zrozumiałe – protestanckiej *Biblii warszawskiej* (por. Bwar Ps 77,19: „Rozległ się grzmot twój jak **turkot** kół” > Ppoz: „Jakby pośród kół **turkotu**, / Skały poruszają się”), ale i katolickiej *Biblii Tysiąclecia* (por. BT⁵ Ps 68,5: „**Jahwe** mu na imię” > Ppoz: „Bo **Jahwe** wielki Bóg się zwie”). Obserwacja ta zasadną czyni tezę o żywotności i w fazie przemian polszczyzny biblijnej (czas po *Biblii Tysiąclecia* i *Biblii warszawskiej*¹²) ponadwyznaniowej tradycji przekładowej (por. BT⁵ Ps 53,2: „Mówi głupi w swoim sercu, / «Nie ma Boga» / Oni są zepsuci, **ohydne** rzeczy popełniają / nikt nie czyni dobrze”; Bwar: „Głupi rzekł w sercu swoim: Nie ma Boga. Są znieprawieni, popełniają **ohydne** czyny; Nie ma nikogo, kto by dobrze czynił” > Ppoz: „Głupi powiada

10 Jak zaznaczyli wydawcy BEIB, w Biblii tej „Tetragram JHWH / Występujące powszechnie w Starym Przymierzu imię własne Boga, oddawano w formie PAN równoważnej JHWH. Tam jednak, gdzie domagał się tego kontekst, użyto tetragramu JHWH, tj. hbr. יהוה, który zwokalizowany brzmi: Jahwe. W czasie lektury Czytelnik powinien odczytywać Tetragram jako «Pan», chyba że wyjątkowe względy narzucają odczyt «Jahwe»” [*Ważniejsze uwagi o przekładzie*, BEIB: IX].

11 Najsłabiej rezonuje BEIB.

12 Odwołuję się tu do myśli Stanisława Koziary [2002]. Podobne uwagi także w tekstach Tomasza Lisowskiego [2015].

w swoim sercu, że / Bóg nie istnieje, Boga nie ma wcale / Złem i **ohydą** żyją w swojej chwale”).

Mimo iż w *Psalterzu poznańskim* nie dostrzegamy – znanego historii polskiej translatoryki biblijnej – niepokoju związanego z wprowadzaniem oryginalnych podstawień leksykalnych ze względu na wierność tradycji przekładowej [zob. Koziara 1993: 133; 2002: 77–79; Lisowski 2015: 122], gwoli ścisłości dodać trzeba, że znajdziemy w nim i takie fragmenty, które mocno ciążą ku przekładowej starszej tradycji protestanckiej (por. słowo *dekret* w Psalmie 2 – Ps 2,7):

Ppoz

Ja Króla dla was tam ustanowiłem,
Gdzie góra święta, co się Syjon zwie,
Ja króla swego tam wam osadziłem,
Aby ogłosił ludom **dekret** ten [Ps 2, Ppoz: 5]

Bbrz

Opowiem ten **dekret**, który mi Pan opowiedział: Syn mój ty jesteś, któremu ja dziś porodził

Bgd

Opowiem ten **dekret**: Pan rzekł do mnie: Syn mój jesteś ty, jam ciebie dziś spłodził

Bwar

Ogłoszę **zarządzenie** Pana: Rzekł do mnie: Synem moim jesteś, Dziś cię zrodziłem,

BT⁵

Ogłoszę **postanowienie** Pana: / Powiedział do mnie: „Tyś Synem moim, Ja Ciebie dziś zrodziłem [...]”

BEIB

Obwieszczam ten **dekret** PANA, Powiedział On do Mnie: Ty jesteś moim synem. Ja cię dziś zrodziłem.

Podstawowym celem niniejszego tekstu było zreferowanie wstępnego oglądu *Psalterza poznańskiego*. Nie tyle jego ocena, ile przedstawienie kolejnego

ogniwa w polskiej psalterzowej serii przekładowej. Ogniwa interesującego z różnych względów – i z racji pochodzenia i przeznaczenia tekstu, i z racji obiegu publikacji. Ogniwa stylistycznie zachowawczego, choć stylowo nie w pełni psalterzowego, przy przyjęciu tradycyjnych wykładników tegoż stylu [Kossowska 1962; Koziara 1998; 2009; Bieńkowska 2002]¹³.

Na jednej ze stron witryny (www.psalterz.pl), w artykule *Dlaczego śpiewamy Psałmy spiritus movens Psałterza poznańskiego* zaznaczył:

[...] musimy przykładać olbrzymią wagę do tego, co śpiewamy, ponieważ to kształtuje naszą wiarę, a w konsekwencji nasze życie według zasady „lex orandi, lex credendi”. Skoro w kościele „przemawiamy” do siebie nawzajem „w psalmach i hymnach, i pieśniach pełnych ducha” (Ef 5,19 BT), słowa naszych pieśni mają co najmniej tę sama doniosłość, co słowa wypowiedane z kościelnych ambon, a być może jeszcze większą, bo zapamiętujemy je na dłużej. Poprzez śpiew nauczamy i napominamy (Kol 3,16), a zatem zwróćmy uwagę na to czego nauczamy i przed czym napominamy. Czym się napelniasz, tego będziesz pełen [...].

Psałmy powinny zapanować nad tym, co śpiewamy w naszych kościołach. Powinniśmy śpiewać je wszystkie i w całości, tak, aby zaczęły kształtować naszą modlitwę, a w konsekwencji nasze życie. Tak jak oczywistym jest dla nas, że powinniśmy nauczać całej Biblii, tak powinno stać się oczywistym, że powinniśmy śpiewać cały Psałterz, aby zapewnić sobie zrównoważoną duchową dietę. [<http://psalterz.pl/wp/>]

„Czym się napelniasz, tego będziesz pełen”. Idea, by psalmy śpiewać w całości, tak by kształtowały nasze życie, jest niewątpliwie słuszna. Pieśni utrwalają przekaz wiary. Czy jednak *Psałterz poznański* stanie się powszechnie śpiewany? Można powątpiewać, rzecz rozstrzygnie czas. Jak się wydaje, nie słowo psalterzowe jest tu słabym elementem.

13 Za szczególnie wyraziste cechy stylu psalterzowo-biblijnego uznaje się: a) postpozycyjny szyk zaimkowej przydawki dzierżawczej (zaznaczmy tu, że w przekładach poetyckich występujący rzadziej), b) leksykalną i gramatyczną archaiczność wpisującą się w tradycję przekładu hieratycznego, c) paraleliczno-prozodyczny tok składniowy rytmizujący tekst, 4) właściwe poezji biblijnej tropy stylistyczne, 5) biblizmy frazeologiczne.

Bibliografia

Teksty źródłowe

- Bbrz – *Biblia brzeska 1563*, [reprint], Kalwin Publishing, Collegium Columbinum, Clifton–Kraków 2003.
- BEIB – *Biblia, to jest Pismo Święte Starego i Nowego Przymierza. Przekład z języka hebrajskiego, aramejskiego i greckiego*, Ewangeliczny Instytut Biblijny, Poznań 2017.
- Bgd – *Biblia to jest całe Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu z hebrajskiego i greckiego języka na polski pilnie i wiernie przetłómaczone*, [reprint], Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne, Warszawa, brw.
- BT⁵ – *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, wyd. 5, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań–Warszawa 2000.
- Bwar – *Biblia, to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. Nowy przekład z języka hebrajskiego i greckiego opracowany przez Komisję Przekładu Pisma Świętego, Towarzystwo Biblijne w Polsce, Warszawa 1975.
- Ps-K – *Psalmy – Kantyki. Układ według liturgii godzin*. Przekład z tłumaczenia filologiczno-naukowego Marek Skwarnicki, Placyd Galiński OSB, Znak, Kraków 1976.
- Ppoz – *Psalterz poznański. Wybór psalmów do wspólnego śpiewania w domu i w kościele*, Poznań 2017.

Słowniki

- MSTT – *Mały słownik terminów teorii tekstu*, red. Katarzyna Sujkowska-Sobisz, Katarzyna Wyrwas, Oficyna Wydawnicza Rytm, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, Warszawa 2005.
- PSWP – *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. Halina Zgólkowa, t. 1–50, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 1994–2005.

Literatura

- Bieńkowska Danuta (2002), *Polski styl biblijny*, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź.
- Kossowska Maria (1962), *Z dziejów polskiego stylu psalterzowego*, „Język Polski”, z. 2, s. 135–148; z. 3, s. 194–212.
- Koziara Stanisław (1993), *Pojęcia wartościujące w polskich przekładach psalterza*, Universitas, Kraków.
- Koziara Stanisław (1998), *O szyku zaimkowej przydawki dzierżawczej w polskich przekładach Psalterza (na przykładzie psalmu Miserere)*, „Język Polski”, z. 1–2, s. 62–69.

Koziara Stanisław (2002), *Rola Biblii gdańskiej w kształtowaniu stylowej odrębności polszczyzny biblijnej*, „Myśl Protestancka”, nr 3–4 (23–24), s. 68–80.

Koziara Stanisław (2009), *Tradycyjne biblizmy a nowe polskie przekłady Pisma Świętego (ujęcie filologiczno-normatywne)*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków.

Lisowski Tomasz (2015), *Problem leksykalnej relacji filiacyjnej między biblijnymi przekładami renesansowymi. Casus Nowego Testamentu „Biblii” Jakuba Wujka (1599) i Nowego Testamentu „Biblii brzeskiej” (1563)*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza”, t. 22, z. 1, s. 119–137.

Strony internetowe

<http://instytuttollelege.org/> [dostęp: 17 lutego 2018]

<http://psalterz.pl/wp/> [dostęp: 30 października 2017]

<http://reformowanypoznan.org/> [dostęp: 30 października 2017]

Małgorzata Nowak

The Poznań Psalter. The Linguistic Prolegomena

This article discusses a collection of fifty psalms published as *The Poznań Psalter. A Collection of Psalms for Common Singing at Home and in Church* (Poznań 2017). As a text genre, the publication represents a song book, which – according to its dictionary definition – is: ‘a collection of songs (solemn or popular) with their lyrics and notes’. The publication can alternatively be classified as a hymnal.

The authors of the paraphrased psalter intended to underscore the musical character of the Biblical texts. This musical character is underscored by giving the particular psalms their regular rhythmic pattern, partly supported with a rhyming pattern. As far as the musical layer of the *Poznań Psalter* is concerned, the authors make a conscious reference to tradition, since the melodic lines are transferred from the *Geneva Psalter* (1563 edition). The language layer, on the other hand, departs from tradition, since it does not exhibit the historically marked lexical or grammatical structures. Analysing the text of the *Poznań Psalter*, composed by the Protestant (Reformed Evangelical Church) authors in the context of the Polish tradition of Biblical translation, one can conclude that this tradition retains its vital interdenominational nature, which – as in the case in point – is capable of using the Warsaw Bible and the Millennium Bible as sources of textual adaptation.

KEYWORDS: Psalter; poetic paraphrase; song book; translation tradition.

dr hab. Małgorzata Nowak-Barcińska (publikująca pod nazwiskiem Nowak) – Katedra Języka Polskiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; zainteresowania naukowe: zagadnienia języka religijnego (zwłaszcza poetyckie przekłady, parafrazy i adaptacje Biblii), genologia lingwistyczna, stylistyka i problemy języka autorów.